

De Krijtberg, 6de zondag door het jaar, 16 febr. 2020. Mt. 5:17-37, overige lezingen Sirach 15:15-20, 1 Kor. 2:6-10 - Peter van Dael SJ

DE WET VAN DE LIEFDE

Vrij om te kiezen

De moderne wetenschappen leren ons dat de mens in hoge mate geconditioneerd is: door zijn genen, door de sociale omstandigheden waarin hij verkeert en door vele andere dingen waarover hij geen zeggenschap heeft. Ook in vroegere tijden leefden dergelijke gedachten. Maar de wijsheidsleraar Jozua ben Sirach gaat in tegen bepaalde filosofische stromingen in zijn tijd die leerden dat de mens gedetermineerd is. Hij wijst erop dat de mens als vrije mens geschapen is, die kan kiezen tussen goed en kwaad: *God zelf heeft de mens in het begin gemaakt en hem de vrijheid gegeven zelf te beslissen. Als je het wilt kun je de geboden naleven, hem trouw zijn omdat je daarvoor kiest* (15:14-15). Je kunt in vrijheid ervoor kiezen de weg van de geboden te bewandelen. De weg van de geboden is de weg van de Wet, de Thora. Wanneer we horen van wetten, geboden en verboden, raken we misschien meteen geïrriteerd. Het evangelie wil ons helpen om te verstaan wat met de Wet bedoeld wordt.

Binnenjoodse discussies over de Wet

Het evangelie bevat een gedeelte van de Bergrede. Mozes ontving de Wet en de tien geboden op de berg Sinaï. Jezus verkondigde op een andere berg, in de zogenaamde Bergrede, de Wet opnieuw. De oude Wet en de nieuwe Wet worden soms tegenover elkaar gezet. In het evangelie komt een aantal tegenstellingen aan bod: *Jullie hebben gehoord... Maar ik zeg jullie...* Maar met deze woorden wil Jezus niet zeggen dat hij iets totaal nieuws is komen brengen. Dat blijkt al uit het begin van de evangelielezing, waarin Jezus verzekert dat hij niet is gekomen om de Wet en de Profeten af te schaffen. Elke jota, elke tittel in de Wet blijft van kracht. De jota is de kleinste letter van het alfabet, een tittel is een haakje dat bij verschillende letters van het Hebreeuwse alfabet is aangebracht. Hier wordt dus verwezen naar teksten, naar woorden die schriftelijk zijn vastgelegd. De vraag is nu hoe de schriftelijk vastgelegde wetten en voorschriften kunnen worden toegepast in het dagelijkse bestaan, in de concrete omstandigheden, die telkens aan veranderingen onderhevig zijn. Daar was discussie over. Een vaste formule binnen dergelijke discussies in rabbijnse scholen was: ‘er is gezegd..., maar ik zeg...’ Dit duidt er alleen maar op dat wetten en voorschriften voortdurend moesten worden geïnterpreteerd. Jezus staat in deze traditie. Hij wil het oude niet afschaffen, hij wil het alleen opnieuw verstaan.

De profetische opvatting van de Wet tegenover de legalistische

Toch laat Jezus een eigen geluid horen. Hij wil een gerechtigheid die groter is dan die van de Schriftgeleerden en Farizeeën. Dezen probeerden de Thora te vertalen in concrete bepalingen, zodat je in elke situatie die zich voordeed precies wist wat je moest doen en laten. Die bepalingen waren zo talrijk en ingewikkeld dat het voor een gewoon iemand niet meer mogelijk was om door de bomen het bos te zien. Jezus probeert deze impasse te doorbreken niet door de Wet af te schaffen, maar door deze anders te zien. Jezus roept niet op tot een strengere en meer nauwgezette onderhouding van de Wet, maar tot een andere houding ten

opzichte van de Wet. Hij verstaat de Wet niet in juridische zin, maar staat in zijn opvatting van de Wet in de traditie van de Profeten. Volgens Jeremia heeft *de pen van de schrijvers* de Wet van de HEER vervalst (8:8). Jeremia zet profetische inspiratie tegenover legalistische letterknechterij. Hij heeft het over een nieuw verbond dat God met het volk zal sluiten: *dit is het verbond dat ik... met Israël zal sluiten...: Ik zal mijn wet in hun hart schrijven. Dan zal ik hun God zijn en zij mijn volk* (31:33). Wet is hier identiek met verbond. Niet de Wet geschreven door de pen van de Schriftgeleerden, maar het verbond, de Wet door God geschreven in het hart van zijn mensen.

Geen laatste woord, maar uitgangspunt

De Thora is geen laatste woord, dat jou van buitenaf door een gezaghebbende instantie wordt opgelegd, maar een uitgangspunt, een richtsnoer, een oriëntatiepunt dat je helpt bij concrete keuzes die jij zelf moet doen, bij beslissingen die jij moet nemen. Uit de evangelielesing blijkt dat het Jezus niet gaat om een laatste formulering van de Wet, maar om de oorspronkelijke bedoeling ervan. Het gaat niet om de letter van de Wet, maar om de geest. Het gaat om de innerlijke houding, die ten grondslag ligt aan de uiterlijke daad. Zo kan inwendige woede uitlopen op moord. Jezus gaat heel ver in zijn conclusies. Het gebod *U zult niet doden* heeft volgens Jezus de consequentie dat je, alvorens je offergave naar het altaar te brengen, je eerst gaat verzoenen met je broeder of zuster, wanneer je je herinnert dat hij of zij iets tegen jou heeft. Zonder een goede relatie met je broeder of zuster geen goede relatie met God. Offerrituelen zonder gerechtigheid en barmhartigheid zijn zinloos, een thema dat we verschillende keren bij de Profeten tegenkomen (Jes. 1:10-17). Geen vaststaande normen bepalen ons gedrag, maar de ander. De Ander met een hoofdletter en de anderen met een kleine letter. Want jouw leven is een leven in verbanden, in Bijbelse taal een leven volgens het verbond. Het hart van de Wet is dan ook: God eerbiedigen door mensen te respecteren.

Wanneer we Thora verstaan als regels die ons van buitenaf en van bovenaf worden opgelegd, zijn we terecht geïrriteerd. Maar wanneer we Thora verstaan als aanwijzing die ons helpt om goede keuzes te maken, kunnen we er blij mee zijn, net als de Joden, die het feest vieren van de Vreugde van de Wet en die op dit feest dansend met de Thora door de synagoge gaan.